

Fig. 1. Slukningstoget som Nexø Brandvæsen rådede over ved bombardementet. Personerne på billedet er: 1. Otto Holttoug, savskærer i Mølleby og søndagskolelærer. 3. Poul Jacobsen, ansat på Bornholms Konserverfabrik. Efter krigen vicebrandinspektør. 4. Johannes Rosqvist, arbejdsmand. Var depotmester en periode efter krigen. 5. Harry Lassen, vejformand i Nexø Kommune. 8. Poul Jensen, smed. Vicebrandinspektør på et senere tidspunkt. Leder af Brdr. Jensens Orkester. 9. Valdemar Jacobsen, snedker/tømrer. 12. Gotfred Nielsen, smed hos H. E. Poulsen. 14. Tage Jensen, snedker på møbelfabrikken. 16. Hans Ejnar Ipsen, mekaniker på Nexø Autoværksted. 17. Peter Laurentius Kofod, bygmester, brandinspektør, ledede brandvæsnet under bombardementet. 18. Jens Hansen, ejer af Nexø Autoværksted. Brandinspektør efter P. L. Kofod. Vi kender ikke navnene på ni af de tyve mand, (nr. 2, 6, 7, 10, 11, 13, 15, 19 og 20).

Kaptajn Wegeners Rapport:

Beretning om Luftværnets virksomhed i Nexø i Dagene 6. Maj - 13. Maj 1945

Ved Erik Gornitzka og Ann Vibeke Knudsen

Wegeners arbejde er en maskinskrevet og stensileret rapport om begivenhederne i Nexø, især da russerne bombede byen 7. og 8. maj 1945. Rapporten blev sendt i cirkulation fra 22. september til 24. oktober 1950. Hvornår den er udarbejdet (i de fem år mellem 13. maj 1945 og 22. september 1950) vides ikke. Den er bevaret i enkelte eksemplarer, både i privateje og på arkiver. Et eksemplar findes i Østermarie hos en efterkommer af to af de mennesker, der har haft rapporten til gennemsyn. Vedkommende mente, at rapporten skulle gøres tilgængelig – for det drejede sig jo om en af de største og mest voldsomme begivenheder i Bornholms historie. Selv om det viste sig, at rapporten havde været helt eller delvis offentliggjort før, bl.a. i ugeavisen Østbornholmeren i forbindelse med markering af 40 års dagene i 1985, har vi besluttet at genudgive teksten her, således som den foreligger. Og ikke mindst at for-

Erik Gornitzka er formand for Nexø Museum og næstformand for Martin Andersen Nexø Museet og har arbejdet med lokalhistorien gennem mange år. Han interesserer sig specielt for gamle billeder fra Nexø, for de bornholmske gårdes historie og for slægtsforskning, www.gornitzka.net. Erik er uddannet grafiker i familiens bogtrykkeri i Allinge.

Ann Vibeke Knudsen, arkitekt fra Kunstakademiet i København. Museumsinspektør på Bornholms Museum fra 1982, museumsleder samme sted 1996-2010. Siden forfatter og redaktør af kulturhistoriske bøger og artikler.

---

syne den med nogle enestående, samtidige fotografier, 24x36 farvedias, optaget af sagfører H.H. Jensen, Nexø lige før, under og ganske kort tid efter de hektiske majdage 1945. De er fra farvefotografiets barndom, der findes kun få farveoptagelser fra den tid på Bornholm, specielt under Anden Verdenskrig. Man kunne forestille sig, at filmen er kommet den danske fotograf i hænde via tyske officerer eller andre, i bytte for mad eller andre tjenester?

Forfatteren, Herluf Wegener, 1904-1991, var uddannet arkitekt, men blev indkaldt som reserveofficer i 1939 og gjorde tjeneste som løjtnant i ingeniørtropperne i København indtil 29. august 1943, hvor officererne blev interneret. Han blev derefter sendt til Bornholm som militær medarbejder for luftværnschefen, dvs. den der forestod uddannelsen af CBerne (datidens CFere). Han blev udnævnt som brandinspektør i Rønne 15. oktober 1944, et hverv han varetog i mere end 25 år. Blev i 1952 udnævnt som oberstløjtnant af reserven. Kom i Rønne Byråd første gang i 1962 for Det konservative Folkeparti.¹ Fotografen, advokat Hans Harald Jensen, 1894-1971, Nexø, kom som dommerfuldmægtig til Nexø i 1924, men etablerede sig året efter som sagfører i byen. Han udnævntes som branddirektør i 1935, og det er med den baggrund, han har kunnet komme ind i byen under og umiddelbart efter bombardementerne og tage sine enestående billeder af en mennesketom og endnu næsten uryddet, rygende og udbombet by.²

Wegener har udarbejdet en korrekt, formel rapport, i en saglig og nøgtern tone, således som militærfolk var skolet i det. Hvor rædselsfuld situationen har været, hvor skrækslagne nexøboerne må have

været med uvisheden om fremtiden, om man nu havde mistet sit hjem og alle sine ejendele, om grunden til at de falske rygter opstod, om russerne, som tyskerne frygtede mest af alt, der var på vej, alt det skal man læse mellem linjerne. Det er ikke ret svært, men gad vide hvor gode man har været til at få snakket med hinanden om katastrofen – valgte man mere eller mindre at tie den ihjel? Turde man ikke tale om det? Den punktlige rapport giver et nøje og (formentlig nogenlunde) sandfærdigt billede af de forfærdelige døgn nærmest minut for minut fra 6. til 13. maj 1945. Rapporten giver (selvfølgelig) indtryk af, at der var fuldstændig styr på hjælpeindsats, evakuering, brandslukning, udbedring af skaderne og tilbageevakueringen. Det var naturligvis det indtryk man helst ville efterlade sig – men mon der ikke var optræk til kaos og panik flere gange? Mon ikke nogen gemte sig langt væk af skræk for hvad der kunne ske? Alt andet ville være utænkeligt. Det var sidste gang, der var i krig i Danmark på dansk jord. Det er heldigvis sidste gang folk har måttet flygte fra deres eget hjem – til en uvis skæbne – her i landet!

På forsiden af rapporten står navnene på de 16 mand - det var Nexøs brandmandskab - der fik heftet, der blev udsendt den 21. september 1950, til gennemlæsning. »Der bedes taget meget vare paa Heftet«, kan man også læse. Det gør vi!

»Brandtjenestens Leder var Brandinspektør Kofoed, der raadede over Brandkorpset, der bestaar af 1 Vicebrandinspektør, 3 Underassistenter, 1 Materielforvalter og 10 Menige«. Det må have været i hvert fald nogle af de 16 mand, der fik heftet til gennemsyn fem år senere:

¹ Bornholms Tidende, 3.12.1974, 70års fødselsdagsomtale.

² Bornholms Tidende, 19.7.1971, nekrolog.

Johannes Andersen, bagersvend
Hjalmar Andersen, snedker
Kaj Lindahl, cementstøber
Tage Jensen, snedker
Louis Mogensen, automekaniker
Johs. Rosquist, arbejdsmand
Walther Nielsen, slagtersvend
Hans Ejnar Ipsen, mekaniker

Leo Anker, motorcykelforhandler og -mekaniker
Karl Andersen, tømrersvend
Poul Jensen, smedesvend
Konrad Kofoed, arbejdsmand
Poul Jakobsen, fabriksarbejder
Gotfred Nielsen, smedesvend
Leo Larsen, sadelmager
Jens Hansen, ejer af Nexø Autoværksted

(Det blev noteret, hvornår heftet blev modtaget, hvorefter det blev sendt til den næste på listen. Man brugte mellem en og seks dage på at læse teksten igennem. De to sidste beholdt heftet, det er nuværende ejers bedstefar og far).

Kaptajn Wegeners rapport:

I Nexø By var før Kapitulationen kun faa, tyske Styrker placeret, og der var ikke i Byen eller dens umiddelbare Nærhed foretaget Forsvarsforberedelser, dog fandtes i Havnen til Stadighed mindre tyske Marinestyrker og ofte ankrede større tyske Enheder op paa Reden.

Fig. 2. Tyske transportpramme eller landgangsbåde er fortøjet ved Klokkemolen i Nexø Havn. Man kan se i havnens protokoller, at der 5. og 6. maj ankom ca. 10.000 civile og militære flygtninge. Samtlige farvebilleder i denne artikel er taget af sagfører H.H. Jensen, Nexø og skænket til Bornholms Museum i 1970'erne.

Fig. 3 og 4. En lille gruppe tyske flygtninge er samlet omkring et feltkøkken ud for Nexø Havns lodshus. Midt i billedet, ved skorstenen, ses tyske soldater, en infanterist og en marinesoldat. Yderst til højre er det formentlig nysgerrige nexøboere der skal se hvad der foregår. Til højre ankommer et tysk flygtningeskib til Nexø i begyndelsen af maj 1945.

I Slutningen af April og Begyndelsen af Maj Maaned mærkes tydeligere og tydeligere, at Krigsskuepladsen i Øst rykker Bornholm nærmere. Flygtningetransporter og oprevne Militærafdelinger, halvmilitære og civile Kolonner i overfyldte Skibe ankommer mere og mere talrigt fra det tyske Brohoved i Baltikum og fra Danzigområdet, men Skibene forbliver normalt kun kort Tid i Nexø, hvorfra de dirigeres videre til andre danske Havne, undertiden til Rønne, hvor Flygtningene udlades for senere at blive videretransporteret med Undervandsbaade og mindre Krigsskibe, medens selve Flygtningeskibene dirigeres tilbage til Indladning af nye Flygtningekontingenter.

Russiske Flyvere var kun lejlighedsvis set over Nexø, men i Tiden umiddelbart før Kapitulationen kunde tydeligt høres Kannonordenen fra Kampene paa den tyske Østersøkyst, og af og til høstes Skydning og Detonationer fra Havet, der tydede paa Kamp mellem Flygtningeskibene og russiske Flyvemaskiner, og ofte bar Skibene da ogsaa Præg af at have været i Kamp for nylig baade paa Skroget og ved de døde og saarede, der befandt sig om Bord.

I flere Tilfælde blev danske Fiskerbaade forvekslet med disse Flygtningeskibe og beskydt af de russiske Flyvemaskiner, og i et enkelt Tilfælde dræbtes herunder 1 Dansker og 1 saaredes.

I Nexø kunde man i Reglen forhindre, at de tyske Flygtninge kom i Land, og naar dette ikke var Tilfældet, foretoges som oftest et Karantæneeftersyn af Amtslægen, bistaaet af de tyske Læger.

Det var under Indtryk af disse Begivenheder, at man i Nexø modtog Meddelelsen i Radioen d. 4. Maj om Aftenen, at Tyskerne i Danmark havde kapituleret, og straks Udløstes en spontan Glæde over Freden og over, at Byen var sluppet saa godt fra det nære Naboskab med Østfronten gennem flere Aar.

Lørdag den 5. Maj træder Modstandsbevægelsen i Nexø i Aktion, og medens Kirkeklokkerne ringede Freden ind, samledes mange af Byens Borgere paa Torvet, hvor Borgmester Harild talte til Borgerne. Imidlertid skulde Byen snart faa alvorlige Problemer igen at skulle løse, idet der allerede samme Eftermiddag ankom nye store Kontingenter af tyske Flygtninge.

Fig. 5. Børn i Nexø fejrer befrielsen 5. maj.

Fig. 6 og 7. Nexø Rådhus og Politistation, som fungerede som Kommandocentral (Kc) under det efterfølgende bombardement. Frihedskæmperne har biler og CB-lastbiler til rådighed for den efterfølgende internering af danske værnemagere. Modsat Rådhuset har nysgerrige samlet sig for at følge begivenhedernes gang. Ingen kunne da forestille sig, at de to bygninger, P. Berg til venstre og Gornitzkas Trykkeri til højre, ville være rygende ruinhobe i løbet af få dage.

Søndag den 6. Maj

Til Nexø fortsatte fra Morgenstunden Flygtningestrømmen af tyske militære Flygtninge, og ved Middagstid var der ankommet mindst 5000 Mand (Nexø er paa 3000 Indbyggere), der var i en elendig Forfatning uden Proviand og uden at have modtaget Forplejning i 48 Timer og varm Mad i mere end en Uge. Vaabnene smed mange fra sig, hvor de gik og stod, og mange Afdelinger var uden egentlig Kommando.

Nexø By anviste Afdelingerne Bivuakplads i Lystskoven, der grænser op til Byen.

Da Byen var underrettet om, at et lignende Antal tyske Flygtninge var ankommet til Rønne, og man paa tyske Officerer

forstod, at Invasionen var uventet, og at man maatte regne med, at yderligere et stort Antal tyske Flygtninge kunde ventes fra Hela Halvøen (Nord for Gdynia), var det forstaaeligt, at man nærede bange Anelser om, at disse udisciplinerede Styrker vilde begaa Selvtægt, og Byen henvendte sig derfor til Amtmanden, der lod Henvendelsen gaa videre til Frihedsraadet, der anmodede Luftværnslederen, Kaptajn Wegener, om at organisere og forestaa denne Forplejning. Klokken var da c. 1500. Formanden for Røde Kors paa Bornholm, Oberst Waage-Petersen, blev anmodet om og gav sin Tilslutning til, at Bepisningen skete i Røde Kors Navn.

2 Lastbiler med frivillige CBer, forsynede med Røde Kors Armbind, dirigeredes til Nexø. Kaptajn Wegener, Obersten

Fig. 8. Fiskeskipper Lauritz Madsen, der måtte flygte til Ystad med sin fiskekutter »Havet« på grund af sit illegale arbejde, vendte under vild jubel tilbage til Nexø søndag 6. maj. Til højre i havnen ses m/galeasen »Gefion«, købt i 1943 til Nexø af skibsfører Frede Søndergaard Nielsen.

og Formanden for Frihedsraadet, Overlæge Olsen, kørte ligeledes til Nexø for at se Forholdene paa Stedet og forhandle med Byens Repræsentanter og den tyske Bykommandant. Sidstnævnte bekræftede, at det drejede sig om ikke kæmpende Afdelinger og stillede en Intendant til Raadighed med en Liste over de Afdelinger, der ikke vilde kæmpe.

Kaptajn Wegener etablerede derefter Samarbejde med Formanden for den lokale Luftværnsforening, Bestyrer M. Petersen, der foranledigede DKBernes Forplejningshold samlet og stillede Konserverfabrikens Dampkogningsgryder til Disposition.

Kl. c. 1800 var Byggryn og Mælk fremkøbt hos Købmænd, Mejerier og Omegnens Landmænd, og Kogningen kunde paabegyndes. Kl. c. 1830 var de første c. 600 Portioner færdige, og vi, der deltog i Ledelsen, kørte med ud til den første Uddeling. Først kørte vi til Havnen for at uddеле til en mindre Gruppe der, da vi pludselig hørte et Batteri i Nærheden give Ild, og ved at følge Sporprojektilerne kunde vi øjne en Flyvemaskine i stor Højde. Et Øjeblik efter forsvandt Maskinen og efterlod hos os en Fornemmelse af at have overværet en taabelig Handling, der kunde faa Følger, men vi fortsatte Bispisningen, indtil vi var færdige, og Kl. c. 0100 havde DKBerne i Nexø bispist c. 5000 Mand med en varm Ret bestaaende af Grød og dertil Mælk. Uddelingen af Maden var næsten det vanskeligste. Saa snart Vognen gjorde Holdt, trængtes Soldaterne i den Grad om Vognen, at alle Arbejdsmuligheder udelukkedes, og først da de blev klar over, at det var vor Agt at fortsætte, til alle havde modtaget en Portion, kom der mere Ro over Foretagendet, der jo hurtigt helt maatte foregaa ved tilriggede Lamper.

Kl. c. 2200 blev Kaptajn Wegener kaldt til Borgmesteren, hvor til en tysk Stabsofficer for en Artilleriafdeling med sin Stab

var ankommet og ønskede Kvarter til sin Stab og sit Mandskab. Han meddelte os, at han agtede at kæmpe, saafremt Russerne angreb, men var villig til at overgive sig til engelsk-amerikanske Styrker. I Fællesskab forsøgte vi at forklare Officeren, at Tyskerne i Danmark havde kapituleret til alle allierede Magter, og at han nu var paa dansk Jord og foreslog ham at sætte sig i Forbindelse med Insel-kommandantur for at faa Kapitulationsordren bekræftet. Officeren nægtede at modtage Instruks fra Inselkommandantur, men afstod iøvrigt fra de ønskede Lokaler, naar Byen ikke frivilligt vilde overlade dem. Iøvrigt oplyste han, at Afdelingens Antiluftskytts var opstillet paa begge Sider af Byen langs Stranden, samt at han var indforstaaet med, at hans Afdeling ikke vilde blive forplejet paa Røde Kors Foranledning. Vi forstod nu, at ikke alle Chefer vilde følge Ordrene fra Ledelsen, og kunde kun haabe paa, at de besindige maatte faa Qvertaget. Iøvrigt regnede vi alle for givet, at Englænderne vilde komme og modtage Kapitulationen og dermed, at dette kunde forløbe gnidningsløst.

Et Uheld skulde dog indtræffe i Løbet af Aftenen, idet den ene Lastvogn i Mørket kørte i en Grøft paa Hjemkørsel fra Uddeling, og 4 DKBer og CBer, der sad paa nogle Transportspande eller stod paa Bilens Trinbræt, blev slynget af Vognen, hvorved en CBer, Mortensen, brækkede det ene Ben paa to Steder ved Ankelen. Han blev straks kørt paa Nexø Sygehus, og senere under Evakueringen førtes han til Allinge Sygehus.

Kl. 0100 aftraadte Hjælpestyrkerne, men da det var besluttet at uddele en Portion Grød og Mælk ogsaa den følgende Dag, med Ordre til at møde Kl. 0700 næste Morgen. Kaptajn Wegener og 6 CBer blev indkvarteret i Nexø ved frivillig Hjælp, medens den ene Lastvogn med 4 CBer blev beordret tilbage til Rønne.

Mandag den 7. Maj

Ganske naturligt søgte alle tyske Flygtninge mod Rønne, - her var Kommandomyndigheden, og navnlig var her Mulighed for Mad fra de tyske forplejningsorganer og Mulighed for Videretransport, bort fra de russiske Styrker, som de nærrede en sand Rædsel for. I Skovene fra Galgeløkken, den tyske Lejr i Rønne, og forbi Fredensborg var efterhaanden opsamlet en betydelig Styrke paa adskillige 1000 Soldater, der byggede sig Løvhytter, Kogereuder, Dækningsgrave o.s.v. For at undgaa, at denne Forlægning yderligere skulde vokse, besluttedes at beordre de Styrker, der kom i Land i Nexø, til Almindingen og Hareløkkerne, hvor der var ret gode Forhold for Styrkerne at bivuakere under.

Forinden Styrkerne skulde sendes afsted fra Nexø, var det som nævnt Hensigten at uddele en Portion Grød med Mælk, og Kl. 0700 mødtes paa Konservesfabrikken DKBerne, CBerne, Kaptajn Wegener og Bestyrer Martin Pedersen, for at paabegynde Tilberedningen og Uddelingen af Maden.

Alt forløb programmæssigt, Vejret var smukt og varmt, og det var tydeligt at se, at Soldaterne var blevet kvikket op af den varme Mad Aftenen før, og det smukke Foraarsvejr og Masser af nyvasket Tøj til Tørring bar Præg af, at en Del af Soldaterne var begyndt at interessere sig for deres Hygiejne, ligesom talrige Løvhytter o.l. Bivuakarbejder kendetegnede Feltsoldatens Evne til hurtigt at indrette sig i Terrainet.

Aftenen før havde vi ikke faaet noget rigtigt Indtryk af Soldaterne, men nu kunde vi se, hvilken broget Forsamling det var. Der var rene tyske Afdelinger, Baltere, Hjemmefrontens halvmilitære Afdelinger og russiske Krigsfanger, og rundt i Skoven flød det med bortkastede Beklædningsgenstande, Vaaben, Pansernæver og anden Udrustning.

Kl. c. 1000 kom 2 russiske Maskiner ind over Nexø, og der blev aabnet en kraftig Luftværnsild af de tyske Batterier, og samtidig blev der givet Flyvervarsling med Sirene.

Kaptajn Wegener opholdt sig da sammen med DKBerne paa Konservesfabrikken. Kaptajnen forsøgte straks en Opringning til Centralen for at faa opklaret, hvem der havde beordret Varslingen, idet Luftværnet ikke paaregnede at modtage Meldinger eller Ordre fra Tyskerne; denne Opringning forblev ubesvaret, men det lykkedes at faa opklaret, at en Frihedskæmper paa eget Initiativ havde forlangt Centralen til at foretage Varslingen. Da Skydningen nu var ophørt, blev der givet Afvarsling, og Flyvervarslingen havde da vareet c. 10 Min. Det hele varede saa kort og var egentlig saa dagligdags (i den sidste Tid havde der ret jævnligt været Flyvere over Farvandene ved Bornholm), saa Byen antog meget hurtigt sit normale Udseende, og det var vist egentlig kun faa, der heri saa Optakten til Angrebene, der fulgte.

Tilstedeværelsen af de mange tyske Flygtninge, Opstillingen af de mange Luftværnsbatterier og Skydningen under Overflyvningen foraarsagede dog, at mange Nexøborgere frivilligt evakuerede i Løbet af Formiddagen.

Forplejningen af de tyske Flygtninge var næsten tilendebragt, da Kl. 1215 en Formation paa c. 10-12 russiske Bombemaskiner nærmede sig Byen fra Øst, og umiddelbart efter kunde fra Konservesfabrikken iagttages, at Maskinerne dykkede ned over den centrale Del af Byen, og først iagttog man, at een eller flere af Maskinerne aabnede Ilden med deres Vaaben og derefter, at der kastedes Bomber. Det hele kom meget overraskende, og enhver søgte Dækning paa nærmeste Sted under Vinduesbrystningerne.

Da Angrebet var ovre, søgte Kaptajn Wegener Forbindelse med Telefoncentra-

len, men Personalet her havde søgt Dækningsrum.

Straks efter kom andet Angreb paa 10 til 12 Maskiner med samme Angrebstaktik som før, og paa Konservesfabriken søgte alle Dækning i Kælderen. Kl. 1230 satte tredie og sidste Angrebsbølge ind med samme Antal Maskiner.

Et Forpiejningshold af DKBer og CBer, der var paa Vej tilbage til Fabriken, maatte standse Bilen og søge tilfældig Dækning under første Bølge, men naaede derefter frem til Konservesfabriken.

Umiddelbart efter Angrebet søgte Kaptajn Wegener Forbindelse med C.B.U. Kolonnen i Sandvig og beordrede 1 Ambulance med Personal til Nexø med Mødested ved Konservesfabriken, da man maatte befrygte, at et stort Antal Mennesker var kommet til Skade, og straks derefter kørte Kaptajnen til Kc. i Nexø for at stille sig til Raadighed for den lokale Ledelse. Luftbeskyttelsestjenesten i Nexø var organiseret paa Basis af de almindelige frivillige Ordninger udenfor Luftbeskyttelsesomraaderne.

Som Luftværnsleder var udpeget Overbetjent K.M.V. Petersen, og som dennes Stedfortræder Luftværnsforeningens Formand, Bestyrer Martin Petersen, der begge er uddannet som Luftværnsledere.

Brandtjenestens

Leder var Brandinspektør Kofoed, der raadede over Brandkorpset, der bestaar af 1 Vicebrandinspektør, 3 Underassistenter, 1 Materielforvalter og 10 Menige, samt en frivillig Kolonne paa 6 Mand. Mødested Brandstationen. Materiellet bestod af: 1 Stk. 1200 Min/liter Paahængssprøjte, 1 Stk. 250 Min/Liter Paahængssprøjte og 500 m. Slangemateriel.

Desuden kunde Brandtjenesten paaregne Støtte fra »Zonens« Brandslukningshjælp, stationeret i Nexø, der raader over 1 Stk. 1000 Min/Liter Automobilsprøjte, 1

Stk. 500 Min/Liter Pumpe, monteret paa Kranvogn og 400 m. Slangemateriel og af Personal 1 Assistent og 1 Hjælper.

Vandforsyningen foregaar fra Hydranter og fra Havet.

Sanitetstjenestens

Leder var Læge E. Petersen med Barber Jensen som Næstkommanderende, der raadede over 14 uddannede Samaritter fra Arbejdernes Samaritterforbund.

Sanitetsstationen var beliggende i Kommuneskolens Bade- og Omlædningsrum, hvor ogsaa Baarer og et passende Lager af Forbindsstoffer m.v. var opmagasineret.

Mødested Sanitetsstationen.

Rydningstjenestens

Leder var Konstruktør Johs. Kofoed, Posten som Næstkommanderende var ikke besat paa Grund af lige stedfunden Fraflytning. Tjenesten var inddelt i:

1 Elektrikerhold paa 2 Mand

1 Gas- og Vandhold paa 4 Mand

1 Rydningskommando paa 8 Mand.

Materiel: Værktøj i Depot.

Mødested: Zonestationen.

Afspærringskolonnens

Leder var Mogens Krogh Hansen med Snedker Kristiansen som Næstkommanderende, der raadede over 15 Mand.

Mødested: Kommandocentralen.

Luftværnslederen befandt sig paa Vej ud fra Kommunekontoret, da Angrebsformationen nærmede sig Havnen, og da han bemærker, at den ene Maskine aabnede Ilden, gaar han tilbage til Kontoret og beordrer Personalet og Byraadet, der netop er samlet til Byraadsmøde, i Beskyttelsesrum, og straks efter falder de første Bomber. Til Stede ved Byraadsmødet var Amtslægen og Bestyrer Martin Petersen (Luftværnslederens Stedfortræder.)

Kommandostationen [kc.] var paa Politistationen, og saa snart Angrebet var ovre,

søgte Luftværnslederen, Stedfortræderen og Amtslægen frem til Kc.; inden de naaede frem, kom dog næste Angreb, og alle maatte søge Dækning. Inden tredie Angrebsbølge sættes ind, naar man frem til Kc., hvor ogsaa Modstandsbevægelsen har Hovedkvarter.

Hele Angrebet havde tilsammen været 20 Minutter og var i Forhold til, hvad man senere blev Vidne til, ikke særlig voldsomt, men den kraftige Antiluftværnsild, der blandede sig med Flyvemaskinernes Maskingeværer og Detonationerne fra Bomberne frembragte dog et infernalsk Spektakel.

Nogle Huse var styrtet sammen og Garderne fyldte med nedfaldne Ledninger, knuste Vinduesruder og et Utal af nedfaldne Tagsten. Man saa næsten ingen Mennesker.

Og som det senere viste sig, kom kun ganske enkelte Danske lettere til Skade. Tyskerne derimod havde Tab af døde og saarede.

De haardest ramte Steder var:

Et Hus i Ferskesøstræde.

To Huse i Gadekrydset Kildestræde - Smallegade.

Hjælpestyrkernes Indsats forløb som følger:

Brandtjenesten

Paa Brandstationen mødte straks efter Angrebet 6 Mand. Da der imidlertid ikke blev indrapporteret Brande, kom Brandtjenesten ikke i Funktion. Mandskabet hjemsendt Kl. c. 1500.

Sanitetstjenesten

Paa Sanitetsstationen mødte efter angrebet 12 Mand af Sanitetskolonnen og 6 CBer, der havde Mødepligt ved Flyvervarsling.

Da Lederen af Sanitetstjenesten ikke var mødt paa Sanitetsstationen, overtog Amtslægen Ledelsen. Da der ikke blev indrapporteret Tilskadekomne, foretoges ingen

Udrykninger, men efter Ordre fra Kc. afsendtes 1 Baarehold til Sygehuset til Supplement af Personalet der.

Kl. 1400 overgav Amtslægen Kommandoen til Snedker Sofus Karlisen fra Sanitetskolonnen, og umiddelbart derefter blev Sanitetsstationen forlagt til Konservesfabriken, hvor ogsaa C.B.U. Ambulancen fik Station.

Rydningstjenesten

Efter Angrebet mødte 8 Mand paa Hjælpstationen, og hele Styrken blev efter Anmodning af Kc. indsat til Afstivning af 2 Huse i Gadekrydset Smallegade-Kildestræde. Efter et Par Timer var Afstivningsarbejdet færdigsluttet, og Rydningstjenesten blev indsat paa midlertidig Afdækning af knuste Butiksvinduer m. v.

Foraarsaget af en til Kc. Kl. 1311 indgaaet Melding om sprængt Gasledning i Kildebakkestræde foretog Gasværket Lukning af Hovedhanen. Gas- og Vandholdet foretog Udrykning med det faste Mandskab til Afspærring af de ramte Steder. Elektricitetsholdet foretog med det faste Mandskab Udrykning til Retablering af de vigtigste Ledninger.

Afspærringstjenesten

Efter Angrebet mødte 10 Mand paa Kc.

Kl. 13.18 afsendtes 2 Mand til Afspærring for Forsager paa Havnepladsen, og umiddelbart efter 2 Mand til Afspærring for et formodet Sprænglegeme ved Kommuneskolen, det øvrige Mandskab anvendtes til Ordonnanstjeneste paa Kc.

Sygehustjenesten

Af Danskere blev kun 2 lettere saarede indbragt, behandlet og hjemsendt, hvori- mod et stort Antal Tyskere i Løbet af Eftermiddagen blev indbragt til Behandling, saaret i lettere og sværere Grad.

Umiddelbart efter Angrebet stillede Modstandsbevægelsens Hovedkvarter i

Nexø sig til Raadighed for Luftværnet med sit Personel og Automobilpark og udrattede her et stort og paaskønnelsesværdigt Arbejde, særligt ved Patrolieringen og senere ved Evakueringen.

En Vagtstyrke blev straks afsendt til Telefoncentralen for at bistaa Telefonpersonellet i Fortsættelse af den meget nødvendige og krævende Tjeneste.

Kl. 1339 afsendtes Ordonnanser til Husvagterne med Ordre til, at disse organiserer en foreløbig Rydning af Gaderne for Glasskaar m. v.

Kl. 1448 modtog Kc. Ordre fra Luftværnschefen i Rønne om at lade foretage Udrømning af Havneområdet i Lighed med de Foranstaltninger, der blev truffet i Rønne.

I Overvejelserne om Omfanget af Udrømningsoverrådet deltog, foruden Luftværnslederen, Borgmester Harild. Man besluttede herefter at forlange Udrømning af Beboerne paa Nordre Strandvej fra Havnen til Per Espers Gænge, samt at Udrømningsoverordren skulde udgives ved Ordonnanser, der ved personlig Henvendelse til hver enkelt Husstand videregav Ordren.

Modstandsbevægelsens Vognpark og et ikke ringe Antal Vogne fra Omegnens Landmænd, der frivilligt stillede sig til Raadighed, blev indsat til Transport af de Personer, der ikke selv kunde klare sig. Alle efterkom beredvilligt Ordren, og, som det var ventet, søgte alle ud i den allernærmeste Omegn, hvor Landboerne mod stor Hjælpsomhed tog mod alle de udrømmede. Samtidig foregik en livlig frivillig Evakuering af store Dele af den øvrige Befolkning i Byen, der med deres allernødvendigste Ejendele anbragt paa Cykler, Barnevogne, Trillebører o.l. søgte ud af Byen til Slægt og Venner paa Landet. Kl. 1630 modtog Kc. fra Rønne Kommandocentral Meddelelse om Tyskernes Kapitulation i Danmark til alle allierede Magter, og der meddeltes Tilladelse til at ind-

stille Udrømningen af Havneområdet. Da Udrømningen imidlertid allerede paa det Tidspunkt var meget fremskredet, og Tilliden til, at Tyskerne vilde overholde Kapitulationen ikke var overbevisende, besluttede man at fortsætte Udrømningen til dens Afslutning og afvente, hvad der yderligere maatte komme af Meddelelser i Dagens Løb.

Kl. 1640 fik CBU Kolonnens Ambulancehold Ordre til Hjemkørsel. Kl. 1845 blev der sat nyt Flyverangreb ind mod Nexø, det kom i 2 eller 3 Bølger i hurtig Rækkefølge efter hinanden. Angrebene blev gennemført med 8-10 Maskiner, som skød voldsomt med Maskinernes Vaaben, der ligesom Bombekastningen var stærkt koncentreret om Havneområdet.

Angrebet forekom at være af en voldsommere Karakter end det foregaaende, men maaske skyldes denne Antagelse, at Angrebet var saa koncentreret, og at der denne Gang forekom et større Antal Fuldtræffere. En Lykke for Beboerne var det, at Ledelsen havde besluttet at opretholde Udrømningsoverordren fra Havneområdet, og alligevel skulde dette Angreb kræve Ofre blandt Danskerne, idet der til Kc. indrapporteredes 2 saarede, hvoraf den ene saa alvorligt, at han døde et Par Dage efter, medens den anden viste sig kun at være lettere saaret. Tyskerne havde ogsaa under dette Angreb betydelige Tab af døde og saarede. De haardest ramte Steder var:

- 1) Dampskibsekspeditionsbygningen, der rantes af en Fuldtræffer og styrtede sammen.
- 2) Aasen 54 ramt af en Bombe, der gik gennem Huset og detonerede bag dette.
- 3) Tysk Krigsskib i Havnen sænket.
- 4) Et andet tysk Krigsskib stærkt beskadiget.

Umiddelbart efter dette Angreb modtog Kc. Anmodning fra Sygehusets Overlæge om, at Sygehusets danske Patienter maatte

blive evakueret. Modstandsbevægelsens Personel med Vognpark blev anmodet om Assistance og foretog Evakueringen, bistaaet af det paa Sygehuset værende Personel. Kun Personer, der ikke nødvendigvis maatte være under Lægebehandling, blev hjemsendt, og disse blev alle ført til paarørende udenfor Byen med Undtagelse af 2 Personer, der anbragtes i Forsamlingshuset »Vadam« i Ibsker Sogn, der var stillet til Raadighed for Luftværnsledelsen.

Hjælpestyrkernes Indsats forløb som følger:

Brandtjenesten:

Umiddelbart efter Angrebet mødte paa Brandstationen 12-14 Mand af det faste og frivillige Mandskab, men da der ikke forekom Meldinger om Brande, kom Brandtjenesten ikke i Funktion, og Mandskabet hjemsendtes med Ordre til at stille igen paa Brandstationen Kl. 2100.

Da Mandskabet paany mødtes var Brandinspektøren fra Kc. blevet informeret om de i Rønne nedkastede russiske Flyveblade, der forlangte omgaaende tysk Kapitulation, og at man fra tysk Side forholdt sig passivt, - da Brandtjenesten ikke raadede over egnede Dækningsrum, besluttede Brandinspektøren en øjeblikkelig Evakuering af Mandskab og Materiel til »Vanggaard« c. 1 km. Vest for Nexø. Af Sikkerhedshensyn blev denne midlertidige Station senere paa Natten forlagt til »Kattesletgaard« i Bodilsker og Gaardene deromkring, ligesom Zonen med Materiel blev evakueret til »St. Hallegaard« ligeledes i Bodilsker.

Sanitetstjenesten:

Det til Sygehuset afgivne Personel fortsatte Hjælpen med Transport af Patienter til og fra Beskyttelsesrummet og senere med Evakuering af Patienterne.

Kl. 1850 modtoges Melding fra Kc. om haardt saaret Mand paa Rønne Landevej i

Byens Udkant, - et Baarehold blev afsendt og den tilskadekomne indbragt paa Sygehuset.

Rydningstjenesten:

Arbejdet med Afdækning af knuste Butiksvinduer m.v., der var paabegyndt efter det første Angreb, blev fortsat.

Afspærringstjenesten:

Mandskabet anvendtes til Ordonnanstjeneste paa Kc. og Patrulietjeneste.

Sygehustjenesten:

Til Sygehuset indbragtes 2 Danskere, 1 lettere saaret og 1 svært saaret, der døde 2 Dage senere. Ligesom efter det første Angreb blev et større Antal Tyskere efter andet Angreb indbragt, saaret i lettere og sværere Grad.

Sygehusets Elektricitetsforsyning var ved disse Angreb blevet beskadiget, og gennem Kc. fremskaffedes derfor Akkumulatører til Nødbelysning.

Kl. 2028 blev gennem Kc. Allinge-Sandvig Sygehus anmodet om Assistance af en Læge og et Antal Sygeplejersker til Hjælp og Afløsning paa Nexø Sygehus. Anmodningen blev efterkommet og CBU Kolonnen i Sandvig fremskaffede fornødne Transportmidler.

Efter dette andet angreb kom der paany Gang i den frivillige Evakuering, og i løbet af Aftenen og Natten forlod mange Borgere Nexø paa Vej ud mod de gæstfrie Landbohjem.

Kl. 2050 modtog Nexø Kc. fra Rønne Kc. Meddelelse om, at russiske Flyveblade var nedkastet over Rønne med Meddelelse til Tyskerne paa Bornholm, at disse skulde have kapituleret inden Kl. 1000 næste Dag i Kolberg, og at der tilsikredes den tyske Kommandant frit Lejde. Endvidere meddeltes, at Amtmanden og Modstandsbevægelsen havde rettet Henvendelse til den tyske Kommandant, men Resultatet var negativt.

Kaptajn Wegener forlod nu Nexø for at overtage Ledelsen af Kc. i Rønne, og Luftværnsledelsen gik Natten i Møde i højeste Alarmberedskab.

Patruljeringen i Gaderne gennemførtes Natten igennem af Modstandsbevægelsen.

Tirsdag den 8 Maj

Kl. 0000 besættes Telefoncentralen af Tyskerne, og samtidig forsøger 20-30 Tyskere at besætte Posthuset. Kc. søger straks Forbindelse med den tyske Bykommandant, hvor tillige en Oberst fra de sidst ankomne tyske Styrker er til Stede.

Efter c. 3/4 Times Forhandling lykkedes det at faa de tyske Besættelsesstyrker tilbagekaldt.

Kl. 0330 modtog Kc. Underretning fra Kc. i Rønne, at Rønne By skulde evakueres ved Daggry, og Evakueringen skulde være tilendebragt inden Kl. 0900. Man

Fig. 9 og 10. På billedet til venstre ser man mod nord, op ad Nørregade med fotografen, sagfører H.H. Jensens have til højre. Jensen har også nået at løbe ned på Nordre Strandvej og fotografere det hus, der blev totalødelagt der under bombardementerne 7. maj. Man kan se på skyggerne, at begge billeder er taget meget tidligt om morgenen 8. maj. Kl. 8.30 var evakueringen af Nexø afsluttet.

henstillede at foretage de samme Foranstaltninger i Nexø.

Efter en Forhandling med Borgmesteren opnaaedes Enighed om at paabegynde Evakueringen snarest og søge denne tilendebragt inden Kl. 0900.

Langt den største Del af Befolkningen var imidlertid evakueret i Løbet af den foregaaende Dag, og dette maatte naturligvis lette Arbejdet betydeligt.

Gennem Modstandsbevægelsen og eget Mandskab udsendtes Ordonnanser, der gennemtrævede Byen Hus for Hus og meddelte Ordren og overbeviste sig om, at alle gjorde klar til Opbrud.

Omgangens Sogneraadsmænd havde i stor Udstrækning givet Tilsagn om Hjælp og vilde stille Vogne til Raadighed ved Sognegrænserne og bistaa i Fordeling af de evakuerede, og man skønnede derfor, at en tvungen Indkvarteringsplan var unødvendig, - hvilket ogsaa viste sig fuldt ud at slaa til. Beboerne fulgte beredvilligt Ordren til Evakuering og i største Hast søgte alle ud af Byen.

Ved Bodilsker Kirke og ved »Bakkegaard« i Ibsker oprettedes Opsamlingssteder, hvorfra de evakuerede blev fordelt til Sognene eller transporteredes videre til fjernere Sogne.

Alle disponible Vogne i Byen blev taget i Anvendelse for at bistaa Beboerne ved Transport af Folk, der havde vanskeligt ved at klare sig selv.

I de tidlige Morgentimer forekom flere Overflyvninger, formentlig af Recognosceringsmaskiner.

Kl. 0530 modtog Kc. Melding fra Rønne Kc., at der var Luftalarm for Bornholm. Sirenen kunde dog ikke sættes i Funktion paa Grund af tekniske Vanskeligheder. Sidst evakueredes Sygehuset for danske Patienter, Personale og Læger til Aakirkeby Sygehus, idet der blev truffet en Ordning med de tyske Myndigheder, hvorefter tyske Læger overtog Behandlingen af tyske Saarede.

Fra Apoteket blev en Del Medicin overført til Haandkøbsudsalget i Pedersker.

Kl. 0830 var Evakueringen afsluttet, og man kunde nu regne med, at der ikke fandtes een eneste dansk Borger i Nexø.

Kc. blev derpaa forlagt til »Homannegaard« c. 1 km, N.V. for Nexø, Sanitetskolonnen til Forsamlingshuset »Vadam« i Ibsker Sogn, og Brandtjenesten var som tidligere nævnt evakueret med Materiellet til »Kattesletsgaard« og Gaarde deromkring i Bodilsker Sogn, ligesom Zonen med Materiel var evakueret til »St. Hallegaard«, ligeledes i Bodilsker.

Modstandsbevægelsen foretog en Afspærring af Vejene mod Nexø og gennemførte Patulieringen gennem Byen.

Formiddagen gik uden at der skete noget i Nexø, fra Kc. hørttes Angrebet paa Rønne, og man var forberedt paa, at Nexø kunde blive angrebet naar som helst.

Kl. 1430 blev Nexø By paany angrebet af russiske Bombemaskiner, der kom i 4 Bølger paa 9 á 10 Maskiner i hver, og Angrebets Varighed var c. 45 Minutter. Der blev skudt kraftigt fra de tyske Batterier langs Stranden og fra Krigsskibene i Havnen. Bombekastningen var meget voldsom, og der opstod Flere Brande i Byens centrale Del.

Umiddelbart efter Angrebet afsendte Kc. Ordonnans til Brandtjenesten og Zonen om de opstaaede Brande. Da Situationen endnu var uklar, gik Brandtjenesten og Zonen i Beredskab nærmere Byen ved Bodilsker Kirke. Der foretoges en Recognoscering til Byen af Bestyrer Martin Petersen fra Kc., P. Sode fra Zonen og H. Poulsen fra Brandtjenesten, men disse bliver i Byen overrasket af det følgende Angreb og maa søge Dækning i Byen, til Angrebet er forbi.

Kl. 1530 sætter nyt Angreb af Bombemaskiner ind paa Nexø By. Angrebet kommer i 3 Bølger med 9-10 Maskiner i hver Bølge, og ogsaa under dette Angreb blev

der fra de tyske Batterier givet kraftig Afværgeld.

Efter det sidste Angreb breder Brandene i Nexø sig yderligere, og der høres kraftig Skydning og Eksplosioner, som tydes at være tidsindstillede Bomber. Et Ammunitionsskib i Havnen er i Brand, og Ammunitionen detonerer enkeltvis og i Salver.

Kl. 1605 modtager Kc. Melding om, at Faldskærmsoldater er sprunget ud over Snogebæk. Mellem Kl. 1600 og 1800 indløber til Kc. flere Meldinger om tyske Troppers indbyrdes Kamp paa Havnepladsen i Nexø.

Da der stadig ikke sker nogen Udvikling i den formodede Kampsituation, og Meldingen om de russiske Faldskærmsoldater ikke kan bekræftes, afsender Kc. Kl. 1855 Bestyrer Martin Petersen paa en Recognoscering til Byen, der foretages paa Motorcykle. Ved Tilbagekomsten kan denne rapportere, at Kamphandlerne er fri Fantasi, og at Slukningsarbejdet kan paabegynde

Fig. 11 og 12. Nexø var en ødelagt by efter de sidste bombardementer tirsdag 8. maj 1945. På billedet til venstre ser man ødelæggelserne i Havnegade og i Havnen for enden af gaden. P. Bergs pakhus til venstre var så ødelagt, at en genopbygning var udelukket og det samme var tilfældet med Pakhusforeningens bindingsværksbygning til højre. På billedet til højre ser man Dampskibsselskabet Østbornholmskes to nye passagerskibe fra 1939. M/S Østbornholm er kænret, M/S Nordbornholm svært bombeskadet.

Fig. 13 og 14. Billedet til venstre er fra Strandgade med Nexøs gamle rådstue (nu museum) til venstre og Pakhusforeningen midt i billedet. Bemærk de flagrende mørklægningsgardiner. Man ser op mod Torvet og den ødelagte Sparekassebygning. Billedet til højre er fra Torvet i Nexø med Sonne-Hansen Materialhandel og til højre Chr. Glistrups slagterbutik. Ejendommen blev ramt af en bombe inde i gården, så den bagerste del af ejendom forsvandt. Derfor ryddes der ud, det er Sonne Hansens ejendele der bliver sat på gaden, skrivebordet, skoene, det nypudsede kobbertøj, maleriet af en lille pige... En buste af Chr. X og Dannebrog var ellers udstillet i butikken for at fejre befrielsen. De blev hurtigt fjernet.

Fig. 15 og 16. Aasen med købmand C.P. Jørgensens totalskadede ejendom. På billedet til venstre ser man op mod Torvet, på billedet til højre kigger man i den modsatte retning. Ruinhoben midt i billedet er også købmand Jørgensens ejendom. Der er blevet ryddet nødtørftigt op, så hestevogne kan komme forbi. Fotos 10. eller 11. maj.

Fig. 17. Det ødelagte dommerkontor – med den intakte »kiggenborg« – set fra Havnen hen mod Nørregade. Til højre P. Bergs pakhus hvor hele kornlageret brændte. Foto måske 9. eller 10. maj – før oprydningen for alvor er sat i gang.

des, uanset at der endnu forekommer enkelte Sprængninger i Ammunitionsskibet.

Kl. 1920 afgives Melding til Brandtjenesten, at Slukningsarbejdet kan paabegyndes. Kl. 1940 modtoges Melding fra Kc. i Rønne, at der er kommet en ny Kommandant paa Bornholm, som overfor Russerne har kapituleret fra i Aften Kl. 2400, og der skal fra i Morgen tidlig etableres stærke Vagter ved alle Veje til Nexø, og Beboerne skal afvises til deres Kvarter.

Kl. 1955 paabegyndes Slukningsarbejdet.

Ved Brandtjenestens Ankomst til Byen gjorde Byen et forfærdende Indtryk, - Tagene var næsten flaaet af Husene, væltede Mure, Glasskaar og Tømmer gjorde Garderne mange Steder næsten ufremkommelige, og Brandene havde et meget betydeligt Omfang.

Det værst ramte Omraade var Kvarteret Torvet-Aasen-Hjortestræde-Nørregade-Havnepladsen, hvor hele Karréer og et Tømmerlager stod i Flammer, men ogsaa andre Steder i Byen brændte det, saaledes Hjørnet af Brogade og Bryggeristræde, hvor Bio og 5 Beboelsesejendomme brænd-

Fig. 18 og 19. Nørregade set mod nord med dommerkontoret til venstre. Til højre igen Nørregade set i modsat retning, hen mod dommerkontoret, med Hjortestræde til venstre. Fotograferet 9. el. 10. maj, gaden er endnu ikke ryddet.

Fig. 20 og 21. Til venstre er det de helt ødelagte huse i Hjortestræde med Nexø Mejeri til højre i billedet. På billedet til højre ser man fotografen, H.H. Jensens eget hus i Nørregade, næsten overfor Hjortestræde.

te, i Storegade, i Grønnegade og paa Stationspladsen brændte ligeledes nogle Ejendomme.

I Havnen brændte det i flere tyske Krigsskibe, og begge de Østbornholmske Dampere var bomberamte, det ene ligger sænket paa tværs i Havnen, og det andet bar stærk Slagside. Mange Fiskerbaade er sænket eller brænder.

Brandtjenestens og Zonens første Angreb sættes ind paa Begrænsning af Brandene paa Torvet og i Strandstræde. Brandhanerne kunde ikke anvendes, og der blev derfor udlagt Sugeslange til Havnebassinnet, hvorfra Vandet pumpedes til Angrebsstederne af Brandvæsenets og Zonens Motorpumper.

Paa eget Initiativ var flere Hundrede tyske Soldater under Ledelse af deres egne Officerer gaaet i Gang med at begrænse Ilden ved Nedbrydning af Træværk, der var truet.

Kl. 2045 afsendes fra Kc. Anmodning til Rønne Kc. om Slukningshjælp. Kl. 2220 kan Kc. afsende følgende Situationsmelding til Rønne Kc.: »Herre over Ilden paa Torvet, - Sparekassen, Posthuset opgivet. Der er 2 andre Brande, som nu bekæmpes, den ene i Storegade, og den anden paa Aasen, hvor der er Tyskere i Færd med at standse Ilden og brækker mindre Skure og Halvtage, som er antændte, ned.«

Kl. 2230 ankommer 1 Slukningstog fra CBU Kolonnen til Assistance. Naar der hengaar saa forholdsvis lang Tid fra Anmodningen om Slukningshjælp til dennes Ankomst, maa dette ses paa Baggrund af, at Kolonnen var beskæftiget med Slukningsarbejde i Rønne og derfor først maatte sikre sig, at Opgaven blev overtaget af andre Enheder, og dernæst maatte Materiellet, der alt var udlagt, samles og pakkes paa Vognene.

CBU Kolonnen indsattes til Nedkæmpning af Brandene i Jydegænge med Vandforsyning ved Pumpning fra Havnen

(Dokken). Kl. 2340 iagttages Overflyvning af Maskiner, der forekom herunder ingen Beskydning eller Bombekastning.

Onsdag den 9. Maj

Ustandselig blusser Brandene op paany, men alligevel er Situationen saaledes, at Kc. Kl. 0020 kan melde til Kc. i Rønne, at man nu er Herre over Ilden, og kun Efterslukning er tilbage.

Hele Natten igennem maa saavel Brandvæsenet, Zonen som CBU Kolonnen være i Aktivitet ved Efterslukningsarbejdet, hvor Ilden til Tider blusser ret stærkt op og bliver faretruende, og først Kl. 0600 kan samtlige Brandkolonner rykke i Kvarter for et haardt tiltrængt Hvil.

CBU Kolonnen hjemsendes til deres Kvarter i Klemensker.

Ialt nedbrændte c. 75 Ejendomme, Vejret var om Eftermiddagen roligt - først hen under Aften frisker det op, og i løbet af Natten iagttager man da ogsaa, at flere Brande, man mente nedkæmpet, blusser op igen. Det rolige Vejr gør det muligt at koncentrere sig om de farlige Brande ved Torvet, og flere mindre Brande udbrænder saaledes paa Grund af naturlige Forhindringer.

Kl. 0900 purres Brandvæsenet paany til Efterslukning i Pakhusenes Sæd og samtidig anmodes om Assistance til Pumpning af Dampskibet »Nordbornholm«, der var gennemhullet og synkefærdig.

Kl. 1055 melder den Minesagkyndige fra Rønne, Kvartermester Petersen, sig til Kc. for Assistance ved Uskadeliggørelse af Blindgængere m.v. Efter Anmodning fra Kc. sender Allinge-Sandvig Luftværnsforening 20 Mand til Assistance ved Rydningen, ledet af Ingeniør Andersen, Hammeren Granitværk og Købmand Beck, Allinge.

Ingeniør Andersen overtager Ledelsen af hele Rydningsarbejdet.

Fra Kc. udsendes Ordonnancer for at

fremskaffe Koste, Skovle m.v. til Rydningsarbejdet.

Tyske Soldater er paa eget Initiativ gaaet i Gang med Rydning af Gaderne under Ledelse af deres egne Officerer.

Efter Aftale med Kc. i Rønne og Kolonnechefen afgives Kolonneassistent Larsen til udelukkende Raadighed for Nexø ved Ledelsen af Rydningsarbejdet, bistaet af Ingeniør Andersen. Der udgives Instruksers til Vogterne, der afspærre Byen, at frivilligt Mandskab melder sig til Kc., hvorfra dette sendes ind til Byen i Hold paa 10 Mand.

Kl. 1230 modtages Melding fra Kc. i Rønne, at der er opstaaet positivt Rygte om, at der kan ventes nye russiske Luftangreb, hvorfor Byen skal evakueres for Hjælpemandskab, Ordonnans afsendt med Udømningsordren.

Kl. 1301 meddeler Kc. i Rønne, at ovennævnte Rygte om Luftangreb savner ethvert Grundlag.

Ordonnans afsendt med Ordre til, at alle genoptager Arbejdet. Kl. 1317 meldes til Rønne Kc. om 3 Landgangsbaade ud for Nexø af ukendt Nationalitet.

Rydningshold fra Svaneke og Aarsdale melder sig til Hjælp ved Rydningsarbejdet, Sogneraadsformændene i Bodilsker og Ibsker foranlediger at en Del Hestekøretøjer melder sig til Assistance ved Rydningsarbejdet.

Kl. 1503 modtages Melding fra Rønne Kc., at 5 russiske Hurtigbaade er ankommet til Rønne.

Kl. 1646 modtages Melding fra Rønne Kc., at russiske Officerer er gaaet i Land i Rønne og nu befinder sig hos den tyske Kommandant.

Kl. 1710 - Overflyvning af russiske Flyvemaskiner, der kaster Bomber mod Maal paa Havet.

Kl. 1738 - nye Overflyvninger af russiske Flyvemaskiner, der ligeledes kaster Bomber mod Maal paa Havet.

Torsdag den 10. Maj

Mellem Kl. 0500 og 0900 meldes flere Gange om Overflyvning af russiske Flyvemaskiner. Afspærringen af Byen, med Undtagelse af Hjælpestyrker, bibeholdes.

Kolonneassistent Larsen, bistaet af Ingeniør Andersen, fortsatte det Dagen i Forvejen paabegyndte Arbejde med Rydning af Gader og Torve, - ogsaa denne Dag meldte c. 200 tyske Pionersoldater sig til Hjælpearbejdet, og disse Styrker blev indsat med Halvdelen til Gaderydning m.v. og Halvdelen til Tagdækningsarbejder.

Der oprettes et Oprydningskontor paa det forholdsvis ubeskadigede Centralhotel paa Torvet.

Bygmester Johs. Munch overtager Ledelsen af Tagafdækningsarbejderne og etablerer sig i Bygmester Jespersens Værksted, og herfra fordeles Arbejdskraft og Materialer til de enkelte Haandværksmeistre, der systematisk gennemgaar alle Ejendomme og lader foretage midlertidige Afdækninger af de Ejendomme, der forholdsvis hurtigt kan tages i Brug igen.

I Løbet af Dagen etableres Jernbaneforbindelse fra Byens Udkant, og c. 500 tyske Flygtninge paa Asylet transporters til Samlelejren i Almindingen.

DKB forplejer de tyske Flygtninge paa Asylet, ligesom DKBerne paatager sig Forplejningen af samtlige Hjælpestyrker i Nexø med Tilberedning af Maden i nærliggende Gaarde og Frembringelse af Maden i Transportspande.

Paa Kc. forhandles med Kaptajn Wegener, Rønne, om ensartede Retningslinier for Oprydningsarbejdet og Tilbageevakueringen af de to Byer. Kl. 1830 meddeles i

Fig. 22. Kort over det bombeskadede Nexø, bragt i Jul på Bornholm i artiklen »Bombeangrebene paa Nexø den 7. og 8. Maj 1945« af H. Broch.

Radioen, at Mandskabet paa »Østersøen«, »Vesterhavet«, »Ella« og iøvrigt alle sejlklare Skibe skal give Møde Kl. 0700 i Morgen i Rønne for Transport af tyske Soldater og Flygtninge til Kolberg.

Sanitetskolonnen og Brandtjenesten opretholder Vagttjenesten.

Fredag den 11. Maj

Oprydningsarbejdet og Tagafdækningsarbejdet fortsætter deres Opgaver.

Der trykkes Arbejdsbeviser til de beskæftigede Arbejdere, hvorpaa det daglige Arbejde opnoteres, saaledes at der stadig kunde føres Kontrol med, hvilket Arbejde der blev udført, om det var privat eller offentlig Oprydning, Haandværkerne derimod udfyldte sædvanlige Ugesedler til Kontrol af Arbejdstid og Arbejdssted.

Endvidere tjente Arbejdsbeviserne som Legitimation for Adgang til Køb af et Maaltid Mad, der tilberedtes og uddeltes af DKB paa Konservesfabriken, Bispisningen omfatter nu kun civile, da alle tyske Tropper afgaar til Rønne for Transport til Kolberg.

Alle Køretøjer, der stillede sig til Raadighed, mærkedes med Nr., og der førtes Kartotek over disse af Hensyn til Afregningen og Fordelingen.

Sanitetskolonnen og Brandtjenesten opretholder Vagttjenesten.

Kl. 1100 afholdtes Raadslagning i Rønne med Kaptajn Wegeners Forslag om Tilbageevakuering af Befolkningen i Rønne og Nexø paa Dagsordenen. Deltagere i dette Møde er Borgmesteren og Bestyrer Martin Petersen fra Nexø.

Alle var enige i at paabegynde Tilbageevakueringen omgaaende, og følgende Meddelelse til Beboerne i Rønne og Nexø foranlediges udsendt i Radioen samme Dag Kl. 1230:

»Meddelelse til Beboerne i Rønne og Nexø.

Der meddeles Tilladelse til, at de evakuerede Beboere i Rønne og Nexø maa tilse deres Boliger, og i de Tilfælde, Boligerne er beboelige, da at foretage Indflytning straks.

Det indskærpes, at saafremt De ikke ved Indflytning i Deres Hjem eller ved frivillig Aftale med en anden Familie kan blive boende i Deres By, skal De straks samme Dag flytte tilbage til Deres nuværende midlertidige Kvarter i Oplandskommunerne, idet der ikke foreløbig kan stilles Opholdsrum til Raadighed for Dem.

Ældre og svagelige Personer maa forblive i deres nuværende Kvarterer, indtil Transportmuligheder kan fremskaffes.

Samtlige Personer, der flytter til de to Byer, skal medtage Forplejning for 2 Dage.

Der skal ikke betales for Indkvarteringen, idet Kvarterværterne senere fra Luftværnet faar Godtgørelse i Henhold til de af Ministeriet fastsatte Bestemmelser.

Leverandører til Mejerierne i Rønne paabegynder Levering af Mælk i Morgen, Lørdag, efter sædvanlige Regler.

Der er fra i Dag udstedt Udgangsforbud paa Bornholm saavel i Byerne som paa Landet mellem Kl. 21 Aften og 4 Morgen.

Der gøres opmærksom paa, at det er forbundet med Livsfare at aabne for Gassen, og at der maa udvises den yderste Forsigtighed ved Brug af Elektricitet.

Krigsmateriel af enhver Art er farlig at berøre, og Anmeldelse maa ske omgaaende til Luftværnets Kommandocentral.«

Elektricitetsforsyningen paa Landet er nu i det store og hele retableret, saa man kan forvente, at Radiomeddelelsen vil blive hørt overalt. Radioavisen gentager yderligere Meddelelsen i Aftenudsendelsen.

Lørdag 12. Maj

Hjælpestyrkerne indsættes i Fortsættelse af Opgaverne fra den foregaaende Dag.

Der udarbejdes Kartotek for alle Byens

Ejendomme til Paanotering, efterhaanden som disse berøres af Oprydningsarbejdet. Tilbageevakueringen giver ikke Anledning til særlige Vanskeligheder. Befolkningen var indstillet paa det Syn, der mødte dem, og de sidste Dages Oprydning og Tagafdækning havde allerede hjulpet meget paa Helheden.

Efter Aftale med Borgmesteren godkendtes den af Kaptajn Wegener udfærdigede Meddelelse om Tilbageevakuering af Personer, der er blevet borttransporteret den 8. Maj, og at den udsendes gennem Radioavisen den følgende Dag.

Meddelelsen havde følgende Ordlyd:

»Meddelelse til Beboerne i Rønne og Nexø:

Efter at Toggangen igen er blevet normal, tillades det nu ogsaa de Personer, der befinder sig i Oplandskommunerne, og hvortil der ikke tidligere har været Transportmuligheder, at tilse deres Hjem i de to Byer, og, saafremt deres Bolig er beboelig, kan Indflytning straks finde Sted.

De Personer, der ikke kan bo i deres

Hjem, eller faa en Aftale med en anden Familie i deres By om Ophold, skal straks samme Dag vende tilbage til deres nuværende Kvarter, da der ikke kan stilles Opholdsrum til Raadighed.

De Personer, der skal transporteres liggende, henvender sig til Tlf. 1047, Kc.«

I Løbet af Dagen forlægges Kc. til Asylet, efter at dette er blevet rengjort efter de tyske Flygtninges Ophold.

Brandtjenestens og Sanitetskolonnens Mandskab hjemsendes.

DKB udvider Bepisningen af Hjælpestyrkerne til at omfatte almindelig Folkebespisning.

(Trykt hos Møller Riis Rønne)

Kilder: (bl.a.)

Jørgen Barfod, Frihedsbevægelsen på Bornholm 1940-1946, Bornholmske Samlinger 1976. (Med mange kildehenvisninger).

Ann Vibeke Knudsen (red.), Bornholm i Krig 1940-1946. Rønne 2001. (Med udførlig litteraturliste).

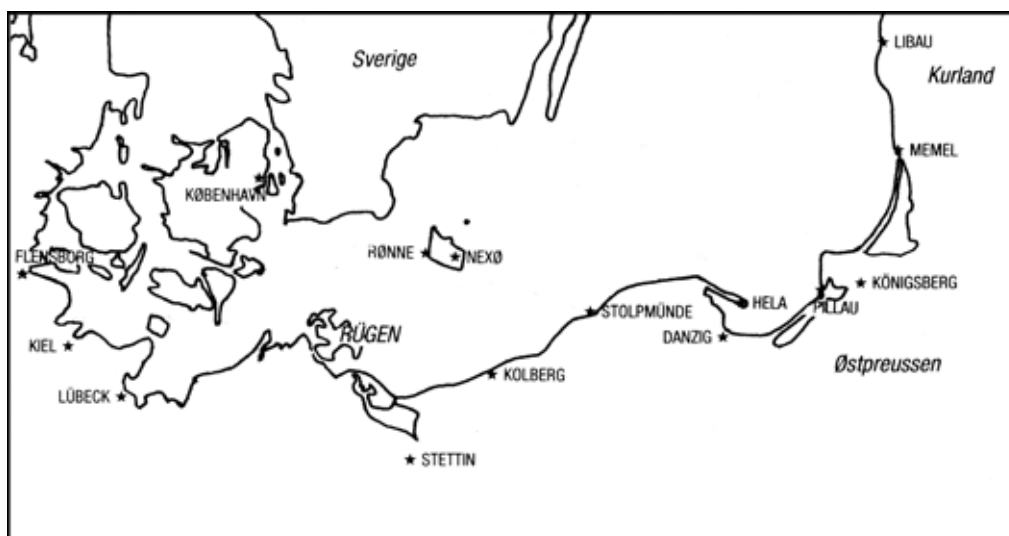

Fig. 23. Kort over den Sydøstlige Østersø 1945. Tegning Peter Gornitzka, 1985